

BS/152/2011

MIĘDZY KOŚCIOŁEM,
A LOKALEM WYBORCZYM –
O POLITYCZNYM
ZAANGAŻOWANIU KSIĘŻY

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
13 stycznia 2011 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Wprawdzie zawarty w 1993 roku Konkordat między Rzeczpospolitą Polską a Stolicą Apostolską oficjalnie rozdziela sferę świecką od religijnej, to jednak co jakiś czas do publicznego dyskursu powraca problem ich wzajemnych relacji. Przytaczane są przy tej okazji argumenty sugerujące zawłaszczanie przez Kościół przestrzeni publicznej i naruszanie neutralności światopoglądowej państwa. W dyskusjach na ten temat wiele miejsca zajmuje też kontrowersyjna kwestia politycznego zaangażowania księży. Aby sprawdzić, czy Polacy dostrzegają ten problem, zapytaliśmy ankietowanych, jak oceniają postawę Kościoła w kampanii poprzedzającej tegoroczne wybory parlamentarne oraz co myślą o agitacyjno-politycznym wymiarze jego działalności¹.

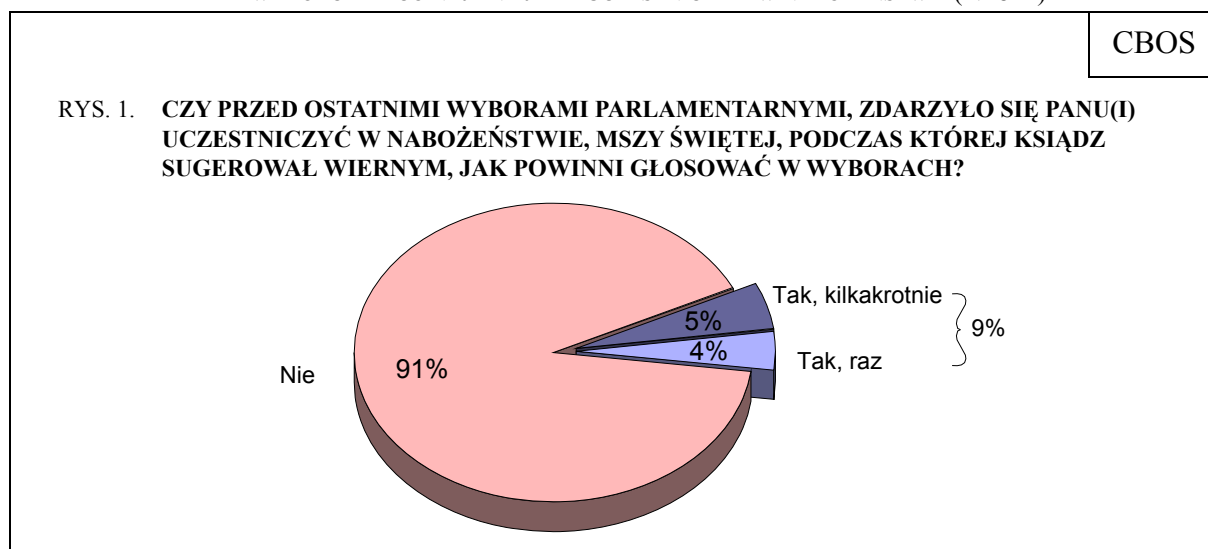
KOŚCIÓŁ OBOK CZY W KAMPANII WYBORCZEJ 2011?

AGITACJA W SKALI MIKRO

Charakterystykę przedwyborczej postawy Kościoła należy rozpocząć od opisu działań prowadzonych w lokalnych parafiach, na szczeblu mikrospołecznym. Respondenci, którzy uczestniczyli w tym okresie w nabożeństwach, niemal powszechnie twierdzą, że odprawiający je duchowni nie sugerowali na kogo powinni głosować (91%).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (258) przeprowadzono w dniach 4 – 13 listopada 2011 roku na liczącej 969 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski. W komunikacie omawiane są też reprezentatywne dla ogółu dorosłych Polaków dane z „Polskiego Generalnego Studium Wyborczego 2011” zrealizowanego we współpracy Instytutu Studiów Politycznych PAN i CBOS w dniach 20 października – 13 listopada 2011 roku (N=1919).

ODPOWIEDZI RESPONDENTÓW DEKLARUJĄCYCH UDZIAŁ W PRAKTYKACH RELIGIJNYCH, KTÓRZY W OKRESIE PRZEDWYBORCZYM CO NAJMNIEJ RAZ UCZESTNICZYLI W NABOŻEŃSTWIE (N=821)

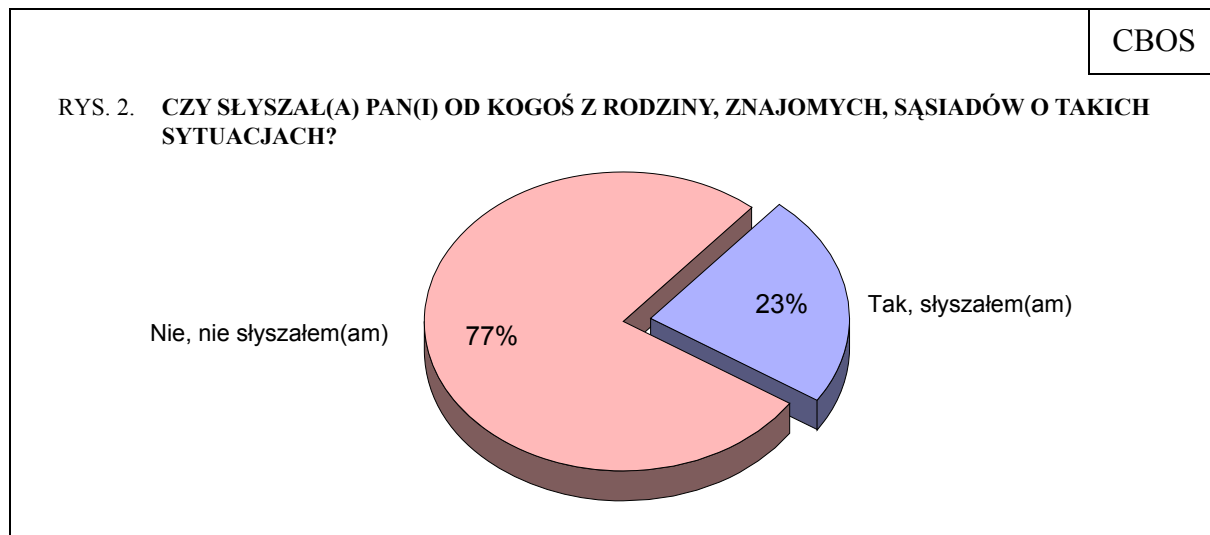
Postrzeganie przedwyborczej agitacji w kazaniach księży raczej nie ma związku z wielkością i położeniem miejscowości, z których pochodzą ankietowani, choć nieco częściej mówią o niej osoby z województw południowo-wschodniej i centralnej Polski (10%) oraz z miast liczących 101-500 tys. ludności (12%). Bez znaczenia dla opinii na ten temat okazuje się częstość praktykowania religijnego.

Tabela 1

ODPOWIEDZI RESPONDENTÓW DEKLARUJĄCYCH UDZIAŁ W PRAKTYKACH RELIGIJNYCH, KTÓRZY W OKRESIE PRZEDWYBORCZYM CO NAJMNIEJ RAZ UCZESTNICZYLI W NABOŻEŃSTWIE (N=821)			
		Czy przed ostatnimi wyborami parlamentarnymi, zdarzyło się Panu(i) uczestniczyć w nabożeństwie, mszy świętej, podczas której ksiądz sugerował wiernym, jak powinni głosować w wyborach?*	
		Tak	Nie
		w procentach	
Miejsce zamieszkania	Wieś	8	92
	Miasto do 20 tys.	9	91
	20-100 tys.	8	91
	101-500 tys.	12	87
	501 tys. i więcej mieszkańców	6	94
Województwo	Polski południowo-wschodniej, bądź centralnej**	10	90
	Polski północno-zachodniej***	6	94
Udział w praktykach religijnych	Co najmniej raz w tygodniu	9	91
	1-2 razy w miesiącu	10	90
	Kilka razy w roku	8	91

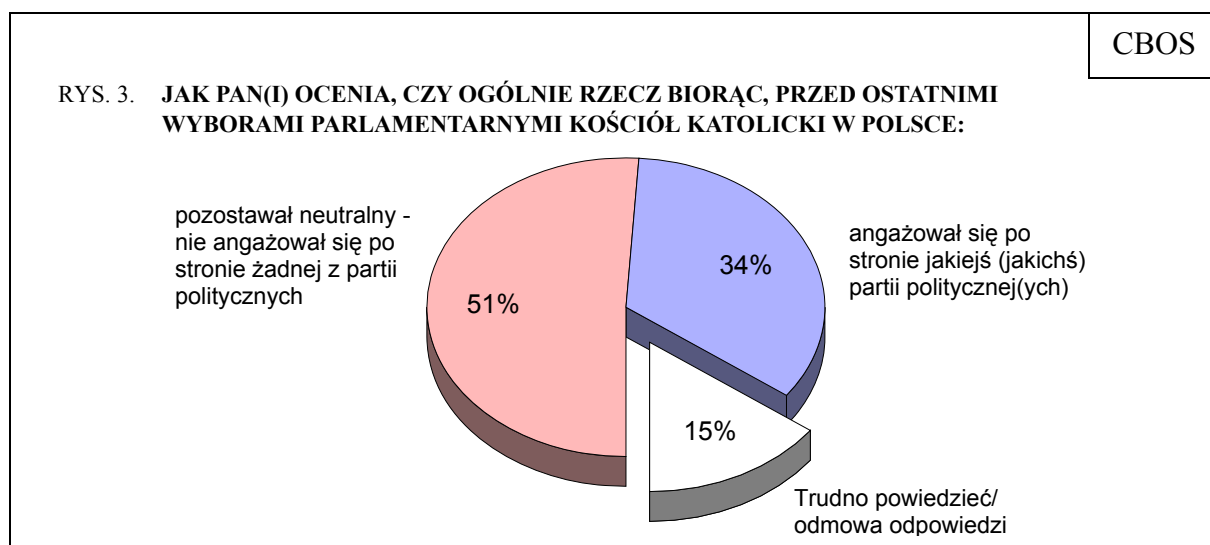
* Połączono odpowiedzi: „tak, kilkakrotnie” i „tak, raz”; pominięto: „trudno powiedzieć”
 ** Województwa: lubelskie, łódzkie, małopolskie, mazowieckie, podkarpackie, podlaskie, śląskie, świętokrzyskie
 *** Województwa: dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, lubuskie, opolskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie

O ile tylko nieliczni ankietowani przyznają, że brali udział we mszy, w której duchowny zdradzał swoje sympatie polityczne, o tyle prawie jedna czwarta ogółu respondentów (23%) słyszała o takiej sytuacji od znajomych, rodziny czy sąsiadów.

AGITACJA W SKALI MAKRO, CZYLI RECEPCJA POLITYCZNEGO ZAANGAŻOWANIA KOŚCIOŁA

Deklaracje osób uczestniczących przed wyborami w nabożeństwach sugerują niskie zaangażowanie polityczne Kościoła w tegoroczną kampanię. Obraz lokalnych struktur widziany oczami respondentów zaangażowanych religijnie nie do końca przekłada się jednak na to, jak postrzegana jest aktywność całego duchowieństwa – jedna trzecia wszystkich badanych (34%) uważa, że przed wyborami parlamentarnymi Kościół katolicki nie pozostawał neutralny.

Agitację polityczną Kościoła dostrzegło trzy piąte osób o poglądach lewicowych (60%) i niepraktykujących religijnie (60%), niemal połowa badanych uzyskujących dochody *per capita* powyżej 1500 zł (47%), żyjących w największych miastach (47%) oraz dwie piąte ankietowanych legitymujących się co najmniej średnim wykształceniem (zob. tabela aneksowa). Poglądy na ten temat wyraźnie różnicują też preferencje partyjne – o przedwyborczym zaangażowaniu kleru przekonanych jest 82% osób popierających Ruch Palikota i tylko 15% potencjalnego elektoratu Prawa i Sprawiedliwości.

Tabela 2

Elektoraty*	Jak Pan(i) ocenia, czy ogólnie rzecz biorąc, przed ostatnimi wyborami parlamentarnymi Kościół katolicki w Polsce:		
	angażował się po stronie jakiejś (jakichś) partii politycznej(ych)	pozostawał neutralny – nie angażował się po stronie żadnej z partii politycznych	Trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi
	w procentach		
PO	47	43	10
PiS	15	77	8
Ruch Palikota	82	12	6
PSL	35	61	4
SLD	53	38	9

* Określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

Tych, którzy dostrzegli stronniczość Kościoła poprosiliśmy, by powiedzieli, po stronie jakiego ugrupowania politycznego, ich zdaniem, się opowiadał. Niemal wszyscy respondenci z tej grupy przyznali, że duchowieństwo angażowało się na rzecz Prawa i Sprawiedliwości (89%).

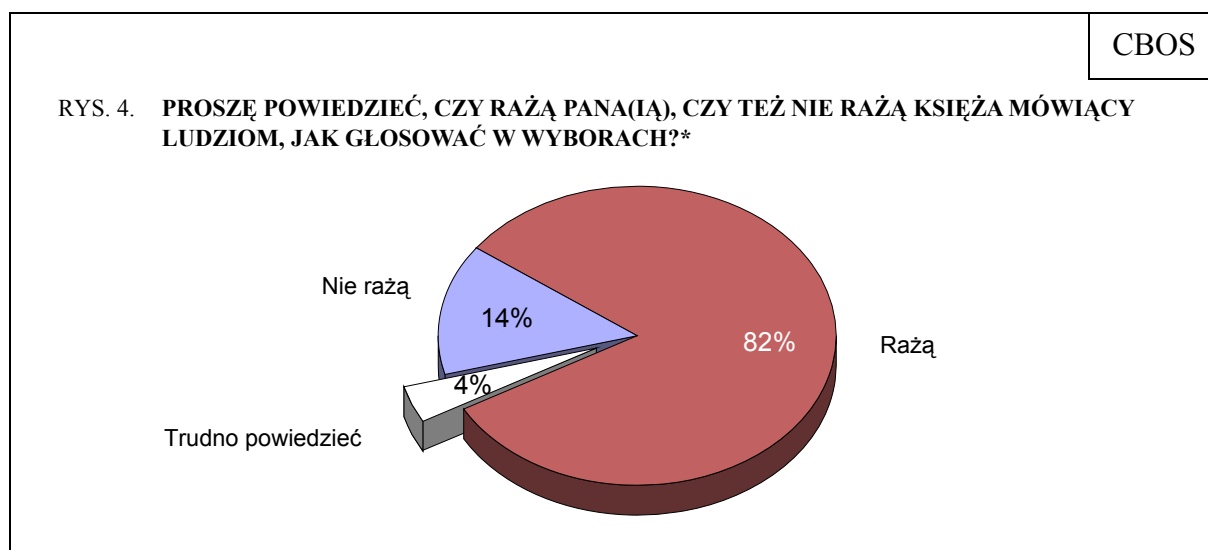
ODPOWIEDZI RESPONDENTÓW UWAŻAJĄCYCH, ŻE PRZED OSTATNIMI WYBORAMI PARLAMENTARNYMI KOŚCIÓŁ KATOLICKI W POLSCE ANGAŻOWAŁ SIĘ POLITYCZNIE PO STRONIE JAKIEJŚ (JAKICHŚ) PARTII POLITYCZNEJ(YCH)

		CBOS
Jaka(ie) to partia(e)?		N=329
Prawo i Sprawiedliwość		89%
Platforma Obywatelska		3%
Partie prawicowe – ogólnie		1%
Inna partia (Ruch Palikota, Sojusz Lewicy Demokratycznej)		1%
Trudno powiedzieć		8%

* Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ każdy respondent mógł podać więcej niż jedną partię

OPINIE O WYBORCZYM ZAANGAŻOWANIU KSIĘŻY

Powszechna jest krytyczna ocena przedwyborczej aktywności księży – cztery piąte ankietowanych (82%) w Polskim Generalnym Studium Wyborczym 2011 przyznaje, że rażą ich postawy księży mówiących ludziom, jak głosować w wyborach. Opinie na ten temat w ciągu ostatnich dwunastu lat uległy zaostrzeniu – w porównaniu z pomiarem z końca lat dziewięćdziesiątych odsetek osób nieprzychylnych temu zjawisku wzrósł o 13 punktów (z 69% w 1999 roku).

* PGSW 2011

Tabela 3

Proszę powiedzieć, czy rażą Pana(ia), czy też nie rażą księży mówiący ludziom, jak głosować w wyborach?	Odpowiedzi respondentów według terminów badań		
	1999	2010	2011*
	w procentach		
Rażą	69	80	82
Nie rażą	26	16	14
Trudno powiedzieć	5	4	4

* PGSW 2011

Dezaprobata zaangażowania politycznego Kościoła przeważa we wszystkich grupach społecznych. Najczęstsza jest wśród badanych z wykształceniem wyższym (92%), praktykujących religijnie nie częściej niż kilka razy w roku, mających 25–34 lata (91%) oraz wśród osób z gospodarstw domowych o łącznym dochodzie przekraczającym 3500 zł (90%) – zob. tabela aneksowa.

Polityczne zaangażowanie duchownych przyjmowane jest z dużą dezaprobatą. Powszechnie uważamy, że Kościół katolicki nie powinien być stroną w kampanii wyborczej; oczekujemy jego apolityczności i neutralności.

Jak oceniamy postawę księży przed tegorocznymi wyborami parlamentarnymi? Dość ambiwalentnie. I nie chodzi tu wyłącznie o dysonans między opiniami osób regularnie praktykujących i osób niezaangażowanych religijnie (których oceny w tym względzie są zdecydowanie bardziej krytyczne). Duże różnice widoczne są także w recepcji działań lokalnych oraz tych prowadzonych przez Kościół w ogóle. Wprawdzie na jednym i na drugim szczeblu dominująca część respondentów deklaruje, że nie zauważa politycznego zaangażowania struktur kościelnych – trudno jednak oprzeć się wrażeniu, że opinie w obu tych sferach nie do końca ze sobą współgrają, nie odtwarzają tej samej rzeczywistości. O ile bowiem ankietowani w zasadzie nie dostrzegali agitacji w swoich parafiach, o tyle w makroskali – na poziomie instytucji Kościoła, o jej obecności mówi już co trzeci. Nie wiadomo jednak czy owa niespójność wynika z faktycznej percepcji politycznego zaangażowania hierarchów Kościoła, czy raczej z niezbyt refleksyjnej internalizacji stereotypowych opinii.

Opracowała
Natalia HIPSZ

A N E K S

Tabela 1

		Jak Pan(i) ocenia, czy ogólnie rzecz biorąc, przed ostatnimi wyborami parlamentarnymi Kościół katolicki w Polsce:			Liczba osób
		angażował się po stronie jakiejś (jakichś) partii politycznej(ych)	pozostawał neutralny – nie angażował się po stronie żadnej z partii politycznych	Trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	
Ogółem		34	51	15	969
Płeć	Mężczyźni	37	47	16	452
	Kobiety	31	55	14	517
Wiek	18-24 lata	34	56	10	126
	25-34	40	39	20	185
	35-44	34	52	14	142
	45-54	37	53	10	151
	55-64	33	52	15	193
	65 lat i więcej	25	58	17	171
Miejsce zamieszkania	Wieś	29	54	17	364
	Miasto do 20 tys.	31	55	15	123
	20-100 tys.	31	56	13	195
	101-500 tys.	41	42	17	156
	501 tys. i więcej mieszk.	47	45	9	130
Wykształcenie	Podstawowe	23	57	20	239
	Zasadnicze zawodowe	30	55	16	234
	Średnie	43	43	14	329
	Wyższe	37	55	8	168
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	35	55	10	91
	Średni personel, technicy	33	41	26	35
	Pracownicy adm.-biurowi	37	50	13	58
	Pracownicy usług	45	42	13	70
	Robotnicy wykwalifikowani	41	43	16	111
	Robotnicy niewykwalifik.	35	46	19	56
	Rolnicy	32	58	10	50
	Pracujący na własny rach.	43	36	21	28
Bierni zawodowo	Renciści	29	58	13	65
	Emeryci	27	57	16	228
	Uczniowie i studenci	33	59	8	68
	Bezrobotni	42	45	13	59
	Gospodynie domowe i inni	23	55	22	49
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	34	52	14	127
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	40	43	17	81
	sekt. pryw. poza rolnict.	41	45	14	228
	prywatnym gosp. rolnym	35	53	12	41
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	32	51	17	127
	501-750	32	53	15	116
	751-1000	31	56	13	168
	1001-1500	34	55	11	159
	Powyżej 1500 zł	47	42	11	190
Ocena własnych war. mater.	Złe	31	46	23	127
	Średnie	29	54	17	462
	Dobre	40	50	10	380
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	9	78	13	40
	Raz w tygodniu	22	66	12	438
	1-2 razy w miesiącu	33	51	16	152
	Kilka razy w roku	48	33	19	216
	W ogóle nie uczestniczy	60	22	18	123
Poglądy polityczne	Lewica	60	32	8	149
	Centrum	37	52	10	309
	Prawica	27	61	12	283
	Trudno powiedzieć	21	50	30	228

Tabela 2

		Proszę powiedzieć, czy rażą Pana(ią), czy też nie rażą księża mówiący ludziom, jak głosować w wyborach?			Liczba osób
		Rażą	Nie rażą	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		82	14	4	1907
Płeć	Mężczyźni	85	12	3	902
	Kobiety	81	15	4	1005
Wiek	18-24 lata	88	8	3	251
	25-34	91	8	1	375
	35-44	86	10	4	299
	45-54	87	11	2	322
	55-64	81	17	2	332
	65 lat i więcej	64	26	11	327
Miejsce zamieszkania	Wieś	79	16	5	719
	Miasto do 20 tys.	84	12	4	244
	20-100 tys.	84	13	3	369
	101-500 tys.	84	13	2	316
	501 tys. i więcej mieszk.	88	9	2	259
Wykształcenie	Podstawowe	71	22	7	450
	Zasadnicze zawodowe	81	15	4	466
	Średnie	87	10	3	648
	Wyższe	92	8	1	343
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	95	4	1	185
	Średni personel, technicy	93	5	2	62
	Pracownicy adm.-biurowi	89	8	3	103
	Pracownicy usług	94	3	3	127
	Robotnicy wykwalifikowani	91	7	2	240
	Robotnicy niewykwalifik.	76	23	1	91
	Rolnicy	84	12	4	103
	Pracujący na własny rach.	80	16	4	77
Bierni zawodowo	Renciści	72	26	2	113
	Emeryci	69	23	8	463
	Uczniowie i studenci	88	9	3	134
	Bezrobotni	82	16	2	115
	Gospodynie domowe i inni	89	8	3	96
Dochody gospodarstwa domowego	Do 1000 zł	78	18	4	326
	1001-2000	80	16	4	429
	2001-3500	84	12	4	369
	Powyżej 3500 zł	90	6	3	279
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	52	42	6	62
	Raz w tygodniu	74	20	6	745
	1-2 razy w miesiącu	88	10	3	411
	Kilka razy w roku	92	6	1	495
	W ogóle nie uczestniczy	93	6	1	161